

Europska mreža pravobranitelja za djecu
(*European Network of Ombudspersons for Children – ENOC*)
Stajalište o Dječjim pravima i klimatskoj pravdi
*Doneseno na 26. Općoj skupštini ENOC-a, 21. rujna 2022.
u Reykjaviku, u Islandu

PREAMBULA

Ovo Stajalište ENOC-a iz 2022. posljedica je zabrinutosti članica ENOC-a za dječja prava povezana s okolišem, a posebno za to u kojoj mjeri dječjim pravima i interesima prijeti neposredna opasnost od klimatske krize. Potaknuto je, dakle, hitnošću klimatske krize te djelovanjem djece i mladih iz cijelog svijeta koji se zalažu za ublažavanje klimatskih promjena.

UN-ova *Konvencija o pravima djeteta* i ostali mehanizmi obvezuju države da osiguraju pravosudne sustave prilagođene djeci. Pravobranitelji za djecu na dobrom su položaju da pomognu djeci da uživaju svoja prava. Na dobrom smo položaju da posređujemo između djece i država te da unaprijedimo prava djece na pristup pravosuđu. Stoga, s obzirom na aktualnu klimatsku krizu, nastojimo staviti veći naglasak na dječja prava povezana s klimatskom pravdom. Ovo Stajalište zasniva se na istraživanju *Dječja prava i klimatska pravda*¹ i na savjetovanju s članicama ENOC-a. Europska mreža mladih savjetnika (*European Network of Young Advisors – ENYA*) također je dala svoj doprinos i obogatila ga.² Svoj djeci i mladima važno je da ih se čuje i da imaju pristup klimatskoj pravdi uz pomoć boljeg obrazovanja i participacijskih kanala.

Naša je uloga da osiguramo djeci da uživaju svoja ljudska prava i da im omogućimo da zahtijevaju svoja prava, među ostalim i tako što će imati pristup pravosuđu. Jasno je da su djeca širom Europe zabrinuta zbog utjecaja klimatskih promjena. Uzimajući to u obzir, mi, članice Europske mreže pravobranitelja za djecu (ENOC), zato potičemo države, Europsku komisiju i Vijeće Europe da poduzmu sve odgovarajuće mjere radi poštovanja, zaštite i ostvarenja prava djece na zdrav okoliš. Naročito ih pozivamo da poduzmu sve odgovarajuće mjere za ublažavanje klimatske krize kako bi djeca i budući naraštaji mogli imati zdravu budućnost. Pri tome je najvažnije osigurati pristup okolišnoj pravdi djeci i njihovim pomagačima.

¹ Vidi: <https://enoc.eu/wp-content/uploads/2022-Synthesis-Report-Climate-Justice.pdf>

² Vidi: ENYA 2022: <https://enoc.eu/enya-2022-lets-talk-young-lets-talk-about-climate-justice/>

Davanjem ovih preporuka podržavamo ostvarenje odredaba iz *Konvencije o pravima djeteta* koje se odnose na pravo na zdrav okoliš. One obuhvaćaju temeljna načela *Konvencije*, odnosno pravo djece da budu saslušana i da se njihova mišljenja uvažavaju (članak 12.), pravo djece da njihovi najbolji interesi imaju prednost (članak 3.), pravo na život, opstanak i razvoj (članak 6.) te na nediskriminaciju (članak 2.). Obuhvaćeno je i načelo razvojnih sposobnosti djeteta (članak 5.) te pravo na zdravlje, uključujući zdrav okoliš (članak 24.). Također potvrđujemo i podržavamo Opću skupštinu UN-a koja je u Rezoluciji A/76/L75 priznala pravo na zdrav okoliš kao ljudsko pravo.

Preporuke također imaju svrhu da podrže provedbu Smjernica Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci. Nadalje, one se daju u kontekstu predstojećeg Općeg komentara Odbora za prava djeteta UN-a o dječjim pravima i okolišu s posebnim naglaskom na klimatskim promjenama.

Nakon što je razmotrio ostale relevantne međunarodne, obvezujuće i neobvezujuće, pravne i druge instrumente koji se odnose na prava djece na zdrav okoliš, uključujući Pariški sporazum i Aarhušku konvenciju;

naglašavajući obvezu država da poduzmu sve odgovarajuće zakonodavne, administrativne i druge mjere za provedbu prava iz članka 4. *Konvencije o pravima djeteta*;

potvrđujući da su dječja prava blisko povezana s okolišem, uključujući vodu, hranu, stanište, bioraznolikost, razvojni kontekst i mnoge druge čimbenike;

potvrđujući opća načela *Konvencije*, uključujući pravo djece da budu saslušana i da se njihova mišljenja uvažavaju te da stoga sudjeluju u političkim procesima;

potvrđujući da svako dijete ima pravo pristupiti svom okolišu te učiti, igrati se i razvijati se u njemu;

potvrđujući da klimatsku krizu i posljedice štete u okolišu najviše osjećaju dijelovi populacije u ranjivim situacijama, uključujući djecu i mlade;

uzimajući u obzir napore djece i mladih širom svijeta koji vode kampanje i na druge načine se bore za zdrav okoliš;

potvrđujući da su države odgovorne za poboljšanje postojećih načela i mjera za promicanje i zaštitu prava djece na zdrav okoliš;

potvrđujući ključnu ulogu privatnih subjekata, kao što su poduzeća i gospodarske grane, te odgovornost država da donesu odgovarajuće propise kojima se osigurava da privatni subjekti poštuju okoliš;

potvrđujući da djeca imaju poteškoća u pristupu pravosuđu; te da su države odgovorne za to da osiguraju da djeci s tim u vezi bude na raspolaganju dovoljno informacija, primjerenih njihovoj dobi i pristupačnih, pravnih mehanizama i podrške;

podsjećajući na prethodno stajalište u kojemu se naglašava uloga procjena utjecaja na dječja prava u podupiranju dječjih prava;

ENOC poziva države, nacionalna, regionalna i međunarodna tijela i organizacije, donositelje odluka, poduzeća i gospodarske grane da ulože dodatne napore kako bi ostvarili prava djece na zdrav okoliš, posebno vodeći računa o klimatskoj pravdi.

Obveze povjerenika i pravobranitelja članova ENOC-a

- Članice ENOC-a podržavat će djecu i mlade aktiviste za zaštitu okoliša;
- članice ENOC-a razmotrit će provođenje istraživanja o mogućnostima djece da pristupe okolišnoj pravdi, na primjer, mogućnost da dobiju pravnu pomoć za tu svrhu; utvrdit će prepreke i boriti se za klimatsku pravdu;
- članice ENOC-a nastavit će omogućivati djeci da dobivaju informacije, prilagođene njihovoj dobi i pristupačne njima, o tome kako podnijeti prigovor ili se na neki drugi način obratiti pravobranitelju za djecu.

ENOC također poziva države, nacionalna, regionalna, europska i međunarodna tijela te sva druga relevantna tijela da donesu sljedeće preporuke:

Osigurati najbolje interese djece u djelovanju u području klime i okoliša

- Osigurati da najbolji interesi djece imaju prednost u svim zakonima, planovima i politikama povezanim s okolišem;
- uključiti obvezu privatnih aktera da zaštite djecu od štete u okolišu u zakone i/ili propise, prema potrebi;
- primijeniti predostrožni pristup radi zaštite djece od štete u okolišu;
- provoditi istraživanja u svrhu pružanja informacija i provođenja analize o tome u kojoj mjeri klimatske promjene štete dječjim pravima, uključujući prikupljanje dezagregiranih podataka iz raznih geografskih područja i dobnih skupina, posebno o situaciji u kojoj se nalaze grupe kao što su djeca s poteškoćama u razvoju, djeca koja žive u siromaštvu i autohtona djeca;
- objasniti kako se načelo najboljih interesa djeteta poštuje u odlukama koje se odnose na okoliš, što mora uključivati razmatranje štetnih učinaka emisije ugljika na njihovom teritoriju, kako na djecu koja se nalaze na tom teritoriju, tako i na onu izvan njega;
- osigurati da pravo djece na zdravlje, uključujući njihovo mentalno zdravlje, ima prednost u politikama koje se odnose na okoliš/klimu;
- osigurati da klimatski planovi (nacionalno utvrđeni doprinosi) te zakon i politika koji se odnose na klimatsku pravdu posvećuju odgovarajuću pozornost dječjim pravima, uz sustavno sudjelovanje djece;
- uključiti procjene utjecaja na dječja prava (CRIA) u državne procedure što je moguće ranije pri izradi zakona i politika; *Konvencija o pravima djeteta* treba biti okvir za te

procjene, a provedba procjena utjecaja na dječja prava treba biti transparentna i treba biti prioritet politike;

- osigurati da djeca i mladi imaju smislene i uključive mogućnosti za sudjelovanje u javnom i političkom životu, posebno kad je riječ o procjeni zakona i politika koji se odnose na klimatske promjene i manifestaciju klimatske pravde.

Obrazovati djecu, mlade i odrasle o ljudskim pravima, uključujući ona povezana s okolišem

- Osigurati sveobuhvatno i obvezno obrazovanje o ljudskim pravima, uključujući obrazovanje o dječjim pravima, za djecu na svim stupnjevima obrazovanja;
- osigurati da pravo na zdrav okoliš, uključujući klimatske promjene i poštovanje bioraznolikosti, bude dio obrazovnog kurikulumu o ljudskim pravima. Prema preporukama ENYA-e, to obrazovanje treba započeti u ranom djetinjstvu i treba uključivati aktivne metode učenja, kao što su ekskurzije, radionice, debate i vršnjačko poučavanje;
- osigurati da obrazovanje o dječjim pravima obuhvati građanska i politička prava djece te da omogući djeci da steknu znanje i vještine pomoću kojih će zahtijevati i braniti ljudska prava, uključujući pravo na zdrav okoliš;
- pružiti nastavnicima i drugom školskom osoblju potrebno usavršavanje i resurse da bi mogli efikasno poučavati o dječjim pravima, među ostalim i o pravima na zdrav okoliš;
- osigurati da se obrazovanje o ljudskim pravima, uključujući pravo na zdrav okoliš, pruži odraslama, stručnjacima i roditeljima;
- uključiti djecu u organizaciju medijskih aktivnosti, kampanje i planiranje kurikulumu/ pedagoških metoda koje djeci omogućuju da razumiju i poštuju prirodni okoliš.

Poštovati pravo na traženje, dobivanje i prenošenje informacija za djecu

- Osigurati da sva djeca mogu uživati svoje pravo da zatraže, dobiju i prenesu pouzdane informacije o okolišu i klimatskim promjenama;
- kako to ističe ENYA, zatražiti od javnih tijela da pružaju javne informacije o okolišu/klimatskim promjenama u formatima koji su prilagođeni i pristupačni djeci;
- osigurati sigurne prostore i mogućnosti za djecu da razmjenjuju informacije i mišljenja o okolišu/klimatskim promjenama u različitim formatima, uključujući „mogućnosti umrežavanja koje omogućuju razmjenu ideja“, kako to predlaže ENYA;
- osigurati da sva ograničenja prava djece da traže, primaju i prenose informacije budu zakonita, nužna i razmjerna;

- olakšati pristup pouzdanim informacijama o klimatskim promjenama, pružajući informacije i osiguravajući usavršavanje o medijskoj pismenosti i kritičkom razmišljanju te borbi protiv lažnih vijesti istinitim informacijama, prema preporukama ENYA-a.

Poštovati pravo djece na slobodno izražavanje mišljenja i da se njihova mišljenja uvažavaju

- Osigurati da se svojoj djeci omogući da izraze svoje mišljenje i da se to mišljenje uvaži, kad je riječ o politici okoliša/klimatskih promjena i javnom odlučivanju. ENYA naglašava: *Treba poslušati što djeca misle o klimatskim promjenama.*;
- zatražiti da se u sva savjetovanja o politici okoliša/klimatskih promjena uključe savjetovanja s djecom koja su im prilagođena i pristupačna;
- osigurati raspon mehanizama pomoću kojih djeca mogu izraziti svoja mišljenja o pitanjima povezanim s djelovanjem u području okoliša i klime u različitim formatima, te da za to imaju dovoljno vremena i resursa;
- osigurati smisleno sudjelovanje djece na sastancima na vrhu o klimatskim promjenama;
- osigurati da se mišljenja djece precizno dokumentiraju, da dopru do odgovarajuće publike, da se shvate ozbiljno/imaju utjecaja; i da djeca dobiju povratne informacije;
- osigurati da pravobranitelji za djecu dobiju razumnu financijsku potporu kako bi djeci mogli posvetiti pozornost i pružiti potporu koja odgovara njihovoj dobi u vezi s pitanjima okoliša.

Poštovati pravo djece na slobodu udruživanja i mirnog okupljanja

- Osigurati da sva djeca koja se bore za zaštitu okoliša mogu uživati svoja prava na slobodu udruživanja i mirnog okupljanja;
- ukloniti dobna ograničenja i ostale nepotrebne praktične prepreke za djecu u vezi s osnivanjem udruga ili pridruživanjem njima;
- donijeti zakonske odredbe za zaštitu prava djece na slobodu udruživanja i mirnog okupljanja;
- pružiti djeci informacije i obrazovanje o njihovim pravima na udruživanje i mirno okupljanje te o tome kako ta prava mogu ostvariti na siguran način;
- dati upute školama o tome kako mogu pružiti potporu djeci i omogućiti im da uživaju svoja prava na mirno okupljanje, uključujući pravo na prosvjedovanje, i udruživanje, u školi i drugdje;
- dati smjernice policiji o tome kako mogu pružiti pomoć, potporu i zaštitu u vezi s dječjim pravima.

Poštovati pravo djece na pristup pravosuđu

- Prikupiti i razvrstati informacije te provesti istraživanje o pristupu djece okolišnoj pravdi te izraditi planove kako bi se osiguralo da je prilagođen djeci;
- osigurati da djeca imaju pristup mehanizmima za podnošenje pritužbi preko kojih mogu podnositi pritužbe o šteti u okolišu, uključujući klimatsku štetu;
- osigurati da djeca imaju pristup odgovarajućoj pravnoj pomoći i drugoj financijskoj potpori kako bi se olakšao njihov pristup pravosudnim mehanizmima;
- osigurati dostupnost informacija prilagođenih djeci o tome kako pristupiti pravosudnim mehanizmima.

Tajništvo ENOC-a Vijeće Europe Zgrada „Agora“

Ured B5 07 67075 Strasbourg Cedex Web www.enoc.eu

Tel ++33 3 90 21 54 88 e-mail: secretariat@ombudsnet.org

ENOC se sufinancira programom *Građani, ravnopravnost, prava i vrijednosti Europske Unije*.
Sadržaj ove publikacije predstavlja samo stajališta ENOC-a i njegova je isključiva odgovornost.
Europska komisija ne prihvaća odgovornost za korištenje informacija koje ova publikacija sadrži.